Applied Researches in Geographical Sciences
Print ISSN: 2228-7736 Online ISSN: 2588-5138
https://jgs.khu.ac.ir/

# Investigating the Factors Affecting the Political Organization of Space in Alborz Province Using the Grand Theory Method

**Framarz Nik**[1] | **Ataaleh Abdi**[2]✉ | **Hosein Rabiei** [3] | **Hasan Sadranea**[4]

1. phd student of Political Geography, Faculty of Geographical Sciences, University of Kharazmi Tehran, Iran, **E-mail:** Frnik@khu.ac.ir
2. Corresponding author, Associate Professor, Department of Political Geography, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran, **E-mail:** Ataabdi@khu.ac.ir
3. Associate Professor, Department of Political Geography, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University Tehran, Iran**, Email:** Rabiee@khu.ac.ir.
4. Assistant Professor, Department of Geography Urban and Rural Planning, Faculty of Geography and Environmental Sciences, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran**. E-mail:** h.Sdrania.hsu.ac.ir.

## Article Info

**Article type:**
Research Article

**Article history:**
Received
2023/11/27
Received in revised
2024/10/04
Accepted
2024/11/02
Published
2024/11/03
Published online
2025/12/22

**Keywords:**
Space Political Organization,
Grand Theory,
Alborz Province,
Success Model in Failure.

## ABSTRACT

This study aims to identify the determinants influencing the political spatial organization of Alborz province. Employing a descriptive-analytical approach, this research utilizes qualitative data derived from library investigations and field studies. The methodology encompasses authentic document analysis and expert interviews to identify and examine factors affecting political spatial organization in Alborz province through grand theory application. Analysis revealed that determinants influencing political spatial organization in Alborz province encompass 50 contextual factors, 22 causal factors, 55 strategic factors, and 56 consequences. Predominant contextual factors include justice, social equity assurance, citizenship rights, national spatial political management, appointment of political administrators in divisional units, government-public communication, responsibility emphasis, and accurate recognition. Societal culture and geographic positioning represent primary causal factors, while strategic insight and educational-research strategy formulation constitute essential strategies. Administrative, military-security, and economic factors emerge as consequential elements impacting political spatial organization in Alborz province. The provincial state system operates as an open system, wherein constituent elements exhibit synergistic relationships and demonstrate temporal enhancement potential. Researchers synthesized findings into a comprehensive model demonstrating that optimal factor utilization within the system facilitates success, whereas inadequate implementation results in systemic failure within Alborz province's state management framework.

**Cite this article:** Nik, Framarz., Abdi, Ataaleh., Rabiei, Hosein., & Sadranea, Hasan. (2025). Investigating the Factors Affecting the Political Organization of Space in Alborz Province Using the Grand Theory Method. *Applied Researches in Geographical Sciences*, 25 (79), 368-385. DOI: http://dx.doi.org/10.61882/jgs.25.79.16

© The Author(s). Publisher: Kharazmi University
DOI: http://dx.doi.org/10.61882/jgs.25.79.16

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]
[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

Journal of Applied Researches in Geographical Sciences
Print ISSN: 2228-7736 Online ISSN: 2588-5138
https://jgs.khu.ac.ir/

# Extended Abstract

## Introduction

The territory, nation, and political system are interconnected components of a country, each engaging in various processes and contexts—both internal and external—that influence their stability, interactions, and functions. One of the critical factors for optimal land management is the political organization of space. This process, a common characteristic of all countries, involves organizing a segment of the earth's surface within defined borders to fulfill specific political roles. The primary objective of the political organization of space is to provide optimal services to citizens and effectively manage the populace residing within territorial boundaries. Consequently, the nation as a whole is governed and directed through the macro-level administration of public affairs. It is essential to recognize that the governance, administration, and implementation processes across all territories and policies of any country are ongoing .Despite its economic, social, cultural, and political potential, Alborz province, which spans 5,284 square kilometers, faces numerous challenges that warrant a focused examination of its political organization of space. This research aims to identify and analyze the factors influencing the political organization of space in Alborz province using the grand theory method and systemic thinking

## Material and Methods

This investigation utilizes an inductive qualitative approach, implementing grand theory as the primary analytical framework. Data acquisition encompassed both archival and empirical sources. Preliminary identification of determinants affecting political spatial organization in Alborz Province was accomplished through comprehensive literature review. Subsequently, semi-structured expert interviews were administered to corroborate identified factors. Expert participants were recruited via snowball sampling technique, ensuring inclusion of qualified professionals with pertinent expertise. Data saturation was attained following twelve expert interviews and exhaustive bibliographic analysis. The Strauss and Corbin (1990) grounded theory methodology was employed for systematic data interpretation. Triangulation strategies were implemented to establish research validity, incorporating participant validation and expert peer review mechanisms. The validation protocol involved participant examination of analytical procedures, categorical identification, and coding frameworks, with subsequent feedback integration. Ultimately, research outcomes were modeled utilizing Vensim simulation software.

## Results and Discussion

The contextual determinants influencing political spatial organization in Alborz province encompass judicial arbitration, justice dissemination, social equity assurance, citizenship rights protection, national spatial governance, appointment of divisional political administrators, government-public communication mechanisms, and responsibility acceptance with accurate recognition protocols .The causal determinants affecting political spatial organization in Alborz province include :Community sociocultural framework, geographical positioning, infrastructural development, and foundational elements .Strategic

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]
[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

Journal of Applied Researches in Geographical Sciences
Print ISSN: 2228-7736 Online ISSN: 2588-5138
https://jgs.khu.ac.ir/

determinants influencing research initiatives comprise educational and research strategy formulation, strategic vision development, and mission statement construction.

**Conclusion**

This study's researchers employed systemic thinking as the theoretical foundation, operating under the premise that system constituents integrate to form a unified system, albeit with varying intensities and vulnerabilities. Each factor maintains significance in conjunction with other determinants. Utilizing grand theory methodology, the factors influencing state management in Alborz province were identified and subsequently configured into the provincial state management system framework .Research findings demonstrated that determinants affecting political spatial organization in Alborz province can be classified into 50 contextual factors, 22 causal factors, 55 strategic factors, and 56 consequential factors. Predominant contextual determinants include distributive justice, social equity assurance, citizenship rights protection, national spatial governance, divisional political administrator appointment, government-public relations, responsibility emphasis, and accurate recognition protocols .Influential causal determinants encompass societal culture, geographical positioning, infrastructural development, and fundamental components. Strategic determinants comprise educational and research strategy formulation, strategic vision development, and mission-macro goal establishment. Administrative, military-security, and economic factors represent consequential elements impacting political spatial organization in Alborz province .It is imperative to note that Alborz province's state management system functions as an open system, wherein constituent determinants exhibit synergistic relationships and demonstrate temporal enhancement and expansion potential.

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی
شاپا چاپی: ۲۲۲۸-۷۷۳۶ شاپا الکترونیکی: ۲۵۸۸-۵۱۳۸
https://jgs.khu.ac.ir/

# بررسی عوامل مؤثر بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز با روش گرند تئوری

فرامرز نیک[1]، عطاالله عبدی[2]✉، حسین ربیعی[3]، حسن صدرانیا[4]

1. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: Frnik@khu.ac.ir
2. نویسنده مسئول، دانشیار جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: Ataabdi@khu.ac.ir
3. دانشیار جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: Rabiee@khu.ac.ir.
4. استادیار جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشکده جغرافیا و علوم محیطی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران. رایانامه: h.Sdrania.hsu.ac.ir

**اطلاعات مقاله**

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
1402/09/06
تاریخ بازنگری:
1403/07/13
تاریخ پذیرش:
1403/08/12
تاریخ انتشار:
1403/08/13
تاریخ انتشار آنلاین:
1404/10/01

کلیدواژه‌ها:
سازمان سیاسی فضا،
گرند تئوری،
استان البرز،
مدل موفقیت در شکست.

**چکیده**

هدف از انجام این پژوهش شناسایی عوامل تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز است. روش حاکم بر پژوهش توصیفی- تحلیلی است. ماهیت داده‌ها کیفی و روش گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای و میدانی است. در این پژوهش بعد از بررسی اسناد و متون معتبر و مصاحبه با خبرگان پژوهش عوامل مؤثر بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز شناسایی و با بهره‌گیری از روش گرند تئوری تحلیل و بررسی شدند.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد عوامل تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز در قالب 50 عامل زمینه‌ای، 22 عامل علی، 55 عامل راهبردی و 56 پیامد قابل‌تفکیک است. مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز شامل داوری عدالت‌گستر، تضمین عدالت اجتماعی، حقوق شهروندی، مدیریت سیاسی فضای ملی، تعیین مدیران سیاسی واحدهای تقسیماتی، ارتباط میان دولت و مردم، تأکید بر مسئولیت و شناخت دقیق آن است. فرهنگ جامعه، موقعیت جغرافیایی از مهم‌ترین عوامل علی و بینش استراتژیک، تدوین راهبردهای آموزشی و پژوهشی از مهم‌ترین راهبردها؛ عوامل مدیریتی، نظامی- امنیتی و اقتصادی از پیامدهای تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز است. سیستم کشورداری در استان البرز یک سیستم باز است. به عبارتی عوامل تشکیل دهنده این سیستم خاصیت هم‌افزایی دارند و می‌توانند در طی زمان تکمیل شوند و افزایش یابند. محققان نتایج پژوهش خود را در قالب مدل ارائه دادند و نام مدل خود را شکست در موفقیت نامیدند؛ زیرا که استفاده مناسب و همه‌جانبه از عوامل تشکیل دهنده سیستم باعث موفقیت و استفاده نادرست باعث شکست در سیستم کشورداری در استان البرز می‌شود.

**استناد**: نیک، فرامرز؛ عبدی، عطاالله؛ ربیعی، حسین؛ و صدرانیا، حسن (1404). بررسی عوامل مؤثر بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز با روش گرند تئوری. *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، 25 (79)، 385-368.
http://dx.doi.org/10.61882/jgs.25.79.16
ناشر: دانشگاه خوارزمی تهران.
© نویسندگان.
CC BY NC

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]
[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

**مقدمه**

قلمرو سرزمین، ملت و نظام سیاسی، بخش‌هایی از کشور به شمار می‌روند که در تعامل با یکدیگر قرار دارند. هریک از این بخش‌ها درگیر یک رشته فرایندها و زمینه‌های درونی و بیرونی هستند که بر پایداری، برهم‌کنشی و کارکرد آن‌ها تأثیرگذارند. در این راستا، کشور به عنوان یک کلیت در پرتو امر حکمرانی و اداره امور عمومی در مفهومی کلان هدایت و اداره می‌شود؛ اما ذکر این نکته حائز اهمیت است که فرآیند حکمرانی، اداره و عملیات بر کلیه قلمروها و خطمشی‌های هر کشوری ساری و جاری است. طی دو سده گذشته فرایندهای تحول آفرینِ انسانی در قالب کوشش برای قلمرو گشایی، کنترل و فرمانروایی بر فضاهای جغرافیایی، نفوذ در فضا، هماوردی و ستیز بازیگران سیاسی به ویژه حکومت‌ها، مناسبات قدرت، نظام سرمایه‌داری، مراودات مالی، فناوری، رسانه، ارتقا نقش شهروندان در فرایند تصمیم و اجرا به پویایی مکان‌ها و فضاهای جغرافیایی از مقیاس خرد تا کلان انجامیده است. کشور برای اداره فضا و زیستگاه‌های انسانی، سازمان‌دهی سیاسی فضا را بر اساس عوامل مختلف جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی انجام می‌دهد که متضمن وحدت ساختاری و کارکردی، توسعه و امنیت است. به این ترتیب یکی از عوامل اساسی و مؤثر در مدیریت بهینه سرزمین، سازمان‌دهی سیاسی فضا است (آنسل و پالما[1]، 2002: 2). سازمان‌دهی سیاسی فضا به عنوان یکی از ویژگی‌های مشترک تمام کشورها (لین[2]، 1987: 5)، فرایندی است که طی آن بخشی از سطح زمین توسط مرزهای محدود برای ایفای نقش‌های سیاسی سازمان‌دهی می‌شود. مهم‌ترین هدف سازمان‌دهی سیاسی فضا ارائه خدمات بهینه به شهروندان و سپس اداره افراد ساکن در محدوده مرزهای سرزمین است (پورموسی و همکاران، 1387: 77). به عبارتی سازمان‌دهی سیاسی فضا در هر کشور یا واحد سیاسی- فضایی، از فرایندی پویا و پایدار تبعیت می‌کند. بایسته‌ها، نیازها و نیروهایی که در فرایند توسعه ملی جوامع بشری تولید و بازتولید می‌شوند ساختارهای سیاسی فضا را پیوسته به چالش می‌کشند و آن‌ها را به انعطاف، اصلاح و دگرگونی وا می‌دارند (حافظ نیا و کاویانی،1402: 202-203).

تقسیمات کشوری یکی از سطوح مهم سازمان‌دهی سیاسی فضا و از ابزارهای حکومتی در اداره و کنترل فضاهای جغرافیایی کشور (موبر، 2000: 251)، شکل‌یابی سیستم اداری، مدیریت سرزمین و اعمال حاکمیت حکومت بر پهنه سرزمین مورد توجه است (کاوندی کاتب و حافظ نیا، 1400: 34). حکومت برای مدیریت بهینه امور فضایی و اجتماعی، ارائه خدمات به آحاد ملت و اعمال حاکمیت بر پهنه قلمرو خود، ساختار فضایی کشور را به قلمروهای کوچک‌تر (سلسله مراتبی) تقسیم می‌کند (حافظ نیا و کاویانی، 1402: 202). یکی از این سطوح تقسیم‌بندی، تقسیم قلمرو کشور به استان‌های مختلف است.

مطالعات ریاحی و همکاران، 1398؛ راحمی و همکاران،1397؛ غلامرضایی و حسن آبادی، 1396؛ پیله ور، 1395؛ اسماعیل زاده و همکاران، 1395؛ غلامرضایی و همکاران، 1396؛ اعظمی و دبیری، 1390؛ احمدی پور و همکاران،1393 بیانگر نارسایی مدیریت سیاسی فضا در سطح استان‌های کشور ایران است. بخشی از ناکارآمدی مدیریت سیاسی فضا در استان‌ها از عدم تناسب حکمرانی استانی با نیازها و مسائل محلی ناشی می‌شود که خود این امر از میزان کیفیت مدیران، میزان انطباق تخصص مدیران با حوزه کاری آن‌ها، تداخل وظایف نهادها با یکدیگر، عدم تفویض اختیارات به نهادها در سطح استان و غیره تأثیر می‌پذیرد، به گونه‌ای که به رغم برخورداری برخی از استان‌ها از موقعیت و قابلیت‌های توسعه، در بخش‌های مختلف دارای مسائل و مشکلاتی است که توسعه آن استان را خدشه‌دار و پیامدهای امنیتی برای استان و به دنبال آن برای امنیت ملی به همراه خواهد داشت.

استان البرز به عنوان سی و یکمین استان ایران که در جلسه هیئت دولت در تاریخ ۱۲ بهمن ۱۳۸۸ لایحه تأسیس آن تصویب و به مجلس شورای اسلامی فرستاده شد، با تصویب نمایندگان مجلس شورای اسلامی در تاریخ 1389/4/7 به‌طور رسمی شکل گرفت. این استان با وسعت 5284 کیلومترمربع و با وجود پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی دارای مسائل و مشکلات متعدد می‌باشد که لزوم پرداختن به سازمان سیاسی فضا را در این استان مهم می‌نماید

[1] Ansell and Palma
[2] Zo I Lin

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]
[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

از این رو، پژوهش پیش‌رو با این پرسش که عوامل مؤثر بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز کدم‌اند؟ به شناسایی و تحلیل این عوامل با روش گرند تئوری و با بهره‌گیری از تفکر سیستمی اقدام کرده است.

## پیشینه پژوهش

دانایی فر (1399) در مقاله‌ای با عنوان «آنچه کیفیت کشورداری را تهدید می‌کند: بدتصمیمی، بی‌تصمیمی، تصمیم‌گیری تأخیری» بیان می‌کند سرنوشت هر کشوری در پرتو تصمیم‌هایی رقم می‌خورد که حاکمان، خط‌مشی‌گذاران، مدیران و کارشناسان نظام حکمرانی و مدیریتی آن کشور اتخاذ می‌کنند. برخی از این تصمیم‌ها صبغه حکمرانی (راهبری) دارند و برخی‌ها حامل محتوای مدیریتی یا عملیاتی هستند. این دو تصمیم مهم به ترتیب به وسیله حاکمان (خط‌مشی‌گذاران و کشورداران) و مدیران دولتی اتخاذ می‌شوند. بر این اساس «کیفیت کشورداری» و «مدیریت ملک و مملکت» به کیفیت این تصمیم‌ها بستگی دارد.

رهنما و همکاران (1397) در مقاله‌ای به شناسایی و تحلیل پیشران‌های مؤثر بر توسعه منطقه‌ای استان البرز با رویکرد برنامه‌ریزی سناریو مبنا پرداخته است و عوامل منابع آبی و خشک‌سالی، نابودی باغات استان به دلیل گسترش بی‌رویه ساخت‌وساز، تولیدات صنعتی، افزایش آلودگی و فرسودگی کارخانه‌ها را تهدیدات جدی و اساسی برای توسعه استان البرز تا افق 1410 دانستند.

اسماعیل زاده و همکاران (1395) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل سطح توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان البرز بیان می‌دارند که بین جمعیت و پراکنش خدمات در این استان رابطه منطقی وجود ندارد و شهرستان‌های کرج، ساوجبلاغ و نظرآباد در پایین‌ترین سطح از نظر پراکنش خدمات عمومی قرار دارند.

مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری (1395) در گزارشی تحت عنوان «مسئله شناسی راهبردی توسعه استان البرز» مسائل استان البرز را در سه زیر حوزه 1-حوزه سیاسی، اجتماعی و فرهنگی 2- حوزه محیط‌زیست 3-حوزه اقتصادی، صنعتی و گردشگری تقسیم می‌کند و به بررسی آن‌ها می‌پردازد.

سازمان برنامه‌وبودجه (1398) در اجرای سند آمایش استان البرز تحت نام«سند آمایش سرزمینی استان البرز: سند راهبردی و اجرایی» اهداف بنیادین اجرای این سند را بهبود نظام بهره‌وری از محیط، پالایش زیست‌محیطی فعالیت‌ها، تقویت نظام توسعه در راستای پایداری، ارتقای جایگاه اجتماعی و فرهنگی استان در کشور، ارتقای ظرفیت اجتماعی و فرهنگی در سطح منطقه، تحول ساختار صنعتی- خدماتی استان، تقویت تنوع اقتصادی متناسب با ظرفیت استان، تقویت نظام مدیریت غیرمتمرکز و یکپارچه، نهادینه‌سازی نظام مدیریتی مبتنی بر ظرفیت‌های درونی استان، توسعه نظام ارتباط پذیری در استان در سطح منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، بهبود ارتقای سازمان فضایی و شبکه سکونتی فعالیتی استان و تقویت نظام تعادل فضایی در استان بیان می‌دارد.

## مبانی مفهومی

### فضا[3]

در دهه 1970 این دیدگاه مطرح بود که فضا به عنوان یک ساخت اجتماعی مطرح می‌باشد یعنی اعتقاد بر این امر بود که روابط اجتماعی و اعمال مادی اجتماعی شکل‌دهنده به مفهوم فضا است. در دهه 1980 و 1990 جغرافیدانانی از جمله میشل فوکو [4](1986)، آنتونی گیدنز[5] (1995)، پیر بوردیو[6] (1985) و هانری لفور[7] (1991) اشاراتی به این مفهوم داشته‌اند. همان‌گونه که بیان شد هر فضای جغرافیایی در برگیرنده مجموعه‌ای از مناسبات اجتماعی می‌باشد که در روند تولید و بازتولید

[3] Space
[4] Michel Foucault
[5] Anthony Giddens
[6] Pierre Bourdieu
[7] Henry Lefebvre

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]
[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

نقش بسزایی دارند. در این باره اذعان می‌نماید که روابط اجتماعی تنها زمانی موجودیت اجتماعی خواهند یافت که دارای عملکردی فضایی باشند؛ بنابراین به خوبی می‌توان مشاهده نمود که هر جامعه و امور مرتبط با آن در هر مقیاسی که باشند به نحوی فضایی عمل می‌کنند و سازمان فضایی شکل گیرنده آن دارای کارکردهای متفاوت خواهد بود؛ بنابراین جوامع بشری در سطح کلان و خرد در غالب سرزمین‌ها و کشورها نظام‌هایی را شکل می‌دهند که دارای بستری ساختاری و در برگیرنده روابط فعالیت‌ها به صورت مجرا و مشترک می‌باشند (سعیدی، 1392: 13).

هر موجود زنده فضایی است و فضای مخصوص به خود را نیز دارا است وی قادر است تا فضا را تولید کند. در واقع در این بین یک دیالکتیک از روابط و فضاهای اجتماعی وجود دارد و آن این است که روابط اجتماعی که انتزاعات انضمامی هستند، صرفاً در فضا و از طریق آن وجود واقعی ندارند بلکه به عنوان زیربنای فضایی موردتوجه قرار دارند (فوچز[8]، 2019: 131) در نهایت می‌توان بیان نمود که این نوع فضا به بازتولید صورت‌بندی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متفاوتی با توجه به تحولات موجود در طبیعت می‌پردازد.

## کشور

کشور دربرگیرنده واحدهای سیاسی- جغرافیایی مستقلی است که به صورت برجسته در تقسیم‌بندی جهان کنونی مشاهده می‌شود. کشور کارآمدترین مقیاس به لحاظ مدیریت، تجزیه و تحلیل مسائل سیاسی و بین‌المللی در چهار سده اخیر بوده است و هسته اصلی مطالعات جغرافیای سیاسی را تشکیل می‌دهد. عناصر تشکیل کشور شامل ملت، سرزمین و حکومت است که آن سه جز جدایی‌ناپذیر از یکدیگر هستند و بر یکدیگر تأثیرگذارند (مجتهدزاده، 1381: 31). سرزمین بخشی از فضای سطح زمین است که توسط فرد، گروه انسانی و یا یک حکومت به تصرف در آمده است (حافظ نیا، 1385: 151). گاتمن سرزمین را مفهومی سیاسی-جغرافیایی می‌داند، زیرا چهره جغرافیایی زمین هم جلوه‌گاه جدایی‌های سیاسی است و هم از راه جریان سیاسی سازمان می‌یابد (مجتهدزاده، 1381: 39). مردمی که در یک سرزمین زندگی می‌کنند اگر با وجود عوامل متعدد، همبستگی جامعه‌ای منسجم و همگون را تشکیل دهند، ملت کشور خوانده می‌شوند برای تشکیل یک ملت نیاز به گروه‌های متعددی است که حد معینی از بلوغ سیاسی را سپری کرده باشند. حکومت نیز نهاد سیاسی است که دارای مرکزیت سیاسی می‌باشد و ادعای حاکمیت و کنترل سرزمین مشخصی را دارد باید توجه داشت که حکومت بدون اعمال حاکمیت معنی و مفهومی ندارد و این دو مفهوم حکومت و حاکمیت تفکیک‌ناپذیر از یکدیگر هستند (مجتهدزاده، 1381: 4).

## کشورداری

کشورداری فعل دستگاه حکومت یک کشور است. قانون اساسی هر کشور، از جمله ایران، سند پایه‌ای کشورداری است. فلسفه سیاسی حکومت هر کشوری در چنین سندی به صراحت یا بعضاً به صورت ضمنی بیان شده است. این فلسفه سیاسی مبنای شکل‌گیری فرآیند کشورداری را بنیان‌گذاری می‌کند. به ادعای ما کشورداری عبارت است از علم، هنر و صناعت پیوند حکمرانی ملی، اداره امور عمومی و فعالیت عملیاتی کشور در همه ساحت‌ها، به‌منظور تحقق اهداف عالیه مصرح در قانون اساسی یا سایر قوانین مادر که در دیگر کشورها متداول است (دانایی فرد، 2:1399) در تعریفی گسترده پیشرفت و توسعه جریانی است که در خود تجدید سازمان و سمت‌گیری متفاوت کل نظام سیاسی اقتصادی و اجتماعی را به همراه دارد و این یعنی تغییرات گسترده در مفهوم کشورداری سنتی که تا پیش‌ازاین روند غالب به شمار می‌رفت. کشورداری شایسته بهبود میزان تولید و درآمد را در بر دارد و بنا به تعریف شامل دگرگون‌های اساسی در ساخت‌های نهادی، اجتماعی، اداری و ایستارها و دیدگاه‌های عمده مردم است (کینزلوری و ریمیی[9]، 2004: 25-24).

[8] Fuchs
[9] Kingsloury and Remeyi

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]
[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

## روش‌شناسی

### موقعیت منطقه موردمطالعه

استان البرز (شکل 1) با مساحت 5833 کیلومترمربع در غرب تهران بر روی تپه‌های رشته‌کوه البرز واقع شده است و بین عرض جغرافیایی 35 درجه و 37 دقیقه و 36 درجه و 50 دقیقه شمالی و طول جغرافیایی 50 درجه و 24 دقیقه و 50 درجه 90 دقیقه شرقی واقع شده است (جعفری شمس‌آبادی و نظم فر، 1395: 89).

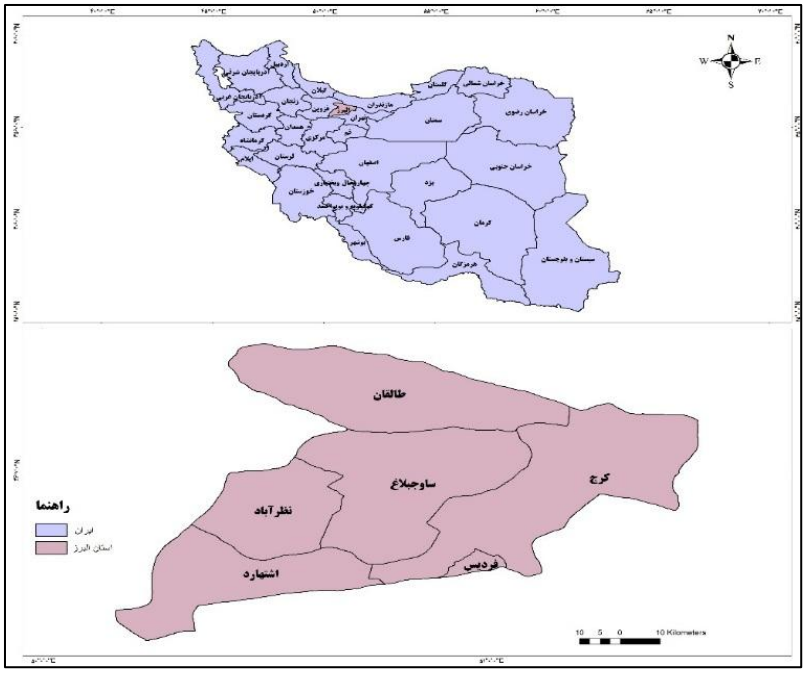


**شکل (1). محدوده موردمطالعه** منبع: محققین

**جدول (1). شناسه‌های جمعیتی استان البرز**

| استان | جمعیت (نفر) | مرد (نفر) | زن (تعداد) | شهرنشینی (نفر) | روستانشینی (نفر) | شهرستان 1399 | بخش | شهر | دهستان |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| البرز | 2712400 | 1376325 | 1336065 | 2512737 | 199559 | 7 | 14 | 18 | **31** |

منبع: محققین (برگرفته از مرکز آمار ایران، 1395).

### روش انجام پژوهش

روش‌شناسی این پژوهش از نوع کیفی استقرایی است. یکی از استراتژی‌های مشهور در این نوع از روش‌شناسی گراند تئوری[10] است. این روش‌شناسی دارای دو رویکرد اصلی عینی‌گرایی[11] (استراوس و کوربین[12]) و سازنده گرایی[13] (چارمز[14]) است. در واقع آنان با معرفی نظریه داده بنیاد مفروضه‌های رایج تئوری بزرگ را به چالش کشیدند (سودابی[15]، 2006: 644-633). روش جمع‌آوری داده و اطلاعات کتابخانه‌ای و میدانی است. بدین منظور ابتدا از طریق مطالعات کتابخانه‌ای عوامل مؤثر بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز شناسایی شد. برای بررسی عوامل شناسایی شده از مصاحبه نیمه ساختاریافته با

[10] Grounded Theory
[11] Objectivist
[12] Strauss and Corbin
[13] Constructivist
[14] Charmers
[15] Suddaby

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]
[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

خبرگان بهره گرفته شد. خبرگان پژوهش با روش گلوله برفی انتخاب شدند. براین‌اساس افرادی انتخاب شدند که دارای تخصص و تجربه مرتبط با موضوع پژوهش بودند. داده‌های این پژوهش با 12 مصاحبه و ادبیات مرتبط با موضوع تحقیق به اشباع کامل رسید. برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها نیز از روش اشتراوس و کوربین (1990) استفاده شد. از دلایل قابل‌توجه جهت استفاده از این روش را می‌توان واضح و شفاف بودن مراحل این روش ذکر نمود. همچنین از آنجا که کشورداری دارای ماهیت چندبعدی و متأثر از عوامل مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است و در تعامل با دیگران شکل می‌گیرد، بدین منظور از روش نظریه زمینه‌ای استفاده شد. به‌منظور بررسی معیار قابلیت اعتماد یافته‌ها، از دو معیار کنترل یا اعتبار یابی توسط مشارکت‌کنندگان و بازبینی توسط متخصصان غیر مشارکت‌کننده استفاده شد. در روش اعتباریابی توسط مشارکت‌کنندگان از آن‌ها خواسته شد تا فرایند تحلیل، کشف مقوله‌ها و کدگذاری را مطالعه نموده و نظرات خود را در این زمینه بیان نمایند. در نهایت نتایج پژوهش در نرم‌افزار ونسیم شبیه‌سازی شد.

## نتایج و بحث

در این پژوهش برای رسیدن به هدف اصلی که بررسی عوامل مؤثر بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز است از روش گراند تئوری بهره گرفتیم تا بتوانیم با مراجعه به نظرات خبرگان و متخصصین به استخراج عوامل اصلی و تأثیرگذار بپردازیم. در این ارتباط پنج پرسش بدین شرح مطرح نمودیم: عوامل زمینه‌ای تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز کدام است؟ عوامل علّی مؤثر بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز کدام است؟ عوامل راهبردی تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز کدام است؟ پیامدهای سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز بر زندگی ساکنان این استان چیست؟ مراحل انجام این پژوهش بدین شرح است:

گام اول: کدگذاری باز: این مرحله از روش گردند تئوری بلافاصله پس از اولین مصاحبه آغاز می‌گردد. به‌عبارت‌دیگر می‌توان بیان نمود که محقق بعد از مصاحبه، ترکیب نمودن مفاهیم مرتبط با یکدیگر را آغاز می‌نماید. این مرحله خود از مراحل دیگری شامل تحلیل و کدگذاری، کشف طبقه‌ها، توصیف طبقه‌ها با توجه به خصوصیات آن‌ها، جدول کدگذاری باز تشکیل‌شده است.

گام دوم: کدگذاری محوری: مرحله دوم کدگذاری که به آن کدگذاری محوری گفته می‌شود، پژوهشگر یکی از طبقه‌ها را به عنوان طبقه محوری انتخاب کرده و آن را تحت عنوان پدیده محوری در مرکز فرآیند مورد کاوش قرار داده و ارتباط سایر طبقه‌ها را با آن مشخص می‌کند. ارتباط سایر طبقه‌ها با طبقه محوری در پنج عنوان می‌تواند تحقق داشته باشد:

1. شرایط علّی: این شرایط باعث شکل‌گیری پدیده یا طبقه محوری می‌شوند. این شرایط مجموعه‌ای از طبقه‌ها و ویژگی‌هایشان است که مقوله اصلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد

2. راهبردها: بیانگر رفتارها و کنش‌ها از واقعیت‌ها و تعاملات هدف‌داری هستند که تحت تأثیر شرایط مداخله‌گر و بستر حاکم حاصل می‌شوند.

3. بسترحاکم: به شرایط خاصی که بر راهبردها تأثیر می‌گذارد بستر گفته می‌شود و تمیز آن‌ها از شرایط علّی مشکل است. این شرایط را مجموعه‌ای از مفاهیم، طبقه‌ها یا متغیرهای زمینه‌ای تشکیل می‌دهند، در مقابل شرایط علّی مجموعه‌ای از متغیرهای فعال است. گاهی اوقات متغیرهای بسیار مرتبط را ذیل شرایط علّی و متغیرهایی با ارتباط کمتر را ذیل بستر حاکم طبقه‌بندی می‌کنند.

4. شرایط مداخله‌گر: شرایطی هستند که راهبردها از آن‌ها متأثر می‌شوند. این شرایط را مجموعه‌ای از متغیرهای میانجی و واسط تشکیل می‌دهند. شرایط مداخله‌گر، شرایط ساختاری هستند که مداخله سایر عوامل را تسهیل یا محدود می‌کنند و صبغه علّی و عمومی دارند.

5. پیامدها: برخی از طبقه‌ها بیانگر نتایج و پیامدهایی هستند که در اثر اتخاذ راهبردها به وجود می‌آیند. این روش کدگذاری که اصطلاحاً به آن «مدل پارادایم» کدگذاری محوری گفته می‌شود توسط استراوس و کوربین ارائه شده است و به این دلیل محوری گفته می‌شود که کدگذاری حول محور یک طبقه انجام می‌شود.

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

گام سوم: کدگذاری انتخابی: روند انتخاب مقوله اصلی به طور منظم و سیستماتیک آن با سایر مقوله‌ها، اعتبار بخشیدن به روابط و پرکردن جاهای خالی با مقولاتی که نیاز به اصلاح و گسترش دارند. این روند شامل چند گام می‌باشد: اولین قدم متضمن توضیح خط اصلی داستان است. گام دوم، ربط دادن مقولات تکمیلی بر حول مقوله اصلی با استفاده از یک پارادایم (که در کدگذاری محوری توصیف شده است) است. گام سوم، مرتبط ساختن مقولات به یکدیگر در سطح بعدی است. گام چهارم، به تأیید رساندن آن روابط در قبال داده‌ها است. آخرین قدم، تکمیل مقولاتی است که اصلاح و یا نیاز به بسط و گسترش دارند.

**یافته‌های مرتبط با پرسش اول:** عوامل زمینه‌ای تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز کدام‌ها هستند؟ از آنجایی که عوامل زمینه‌ای به عنوان عوامل شکل‌دهنده یک مؤلفه یا علم محسوب می‌گردد باید در سازمان‌دهی سیاسی فضا به دنبال بررسی این عوامل به‌صورت صحیح بود.

**جدول (2). عوامل زمینه‌ای تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز**

| ردیف | منبع | مقوله محوری | مقوله اصلی |
|---|---|---|---|
| **1** | P1, p2, p4, p8, p9, p12 | امنیت | داوری عدالت‌گستری و تضمین عدالت اجتماعی و حقوق شهروندی |
| **2** | P2, p10, p11 | موقعیت ژئوپلیتیک | |
| **3** | P4, p8, p9, p6 | تعارض منافع راهبردی | |
| **4** | P3, p7, p9, p5, p1 | رقابت گذرگاهی انتقال انرژی | |
| **5** | P7, p9, p11, p12, p10 | ضعف شاخص‌های عدالت فضایی | |
| **6** | P7, p8, p9, p5 | مناسبات اجتماعی استان | |
| **7** | P1, p2, p6 | ضعف سیاست‌های کشورداری | |
| **8** | P4, p8, p3 | مقابله با اهداف ایدئولوژیکی | |
| **9** | P10, p12, p11 | وزن ژئوپلیتیکی استان‌ها | |
| **10** | P6, p4, p7, p8, p2, p9, p3 | تأثیر بحران‌های سیاسی منطقه‌ای | |
| **14** | P7, p6, p5 | مهندسی اجتماعی جامعه براساس اهداف کشورداری | مدیریت سیاسی فضای ملی و تعیین مدیران سیاسی واحدهای تقسیماتی |
| **15** | P1, p4, p9 | اختلافات سیاسی بین مدیران مختلف | |
| **16** | P3, p6, p9, p11, p12 | وضعیت اجتماعی و سیاسی منطقه | |
| **17** | P11, p10, p6 | رشد فزاینده جمعیت | |
| **18** | P5, p6, p3 | اصلاحات در فرهنگ بخش‌های دولتی و عمومی | |
| **19** | P7, p8, p9, p4 | فرهنگ استفاده و بهره‌گیری از منابع موجود | |
| **20** | P10, p11, p12 | وابستگی متقابل با مردم | ارتباط میان دولت و مردم |
| **21** | P4, p7, p9, p3, 10 | مشارکت مردم در طرح‌های مختلف | |
| **22** | P5, p6 | کمک مالی جهت سرمایه‌گذاری به بخش خصوصی | |
| **23** | P4, p8, p9 | امنیت فضایی | |
| **24** | P1, p3, p6 | برنامه توسعه اقتصادی برای مردم منطقه | |
| **25** | P7, p8, p9 | اشتغال | |
| **26** | P1, p10, p9 | طرح‌های توسعه فضایی و مشارکت‌پذیری | |
| **27** | P7, p8, p6 | تعدم مردم‌گریزی | |
| **28** | P1, p3, p10 | نبود چارچوب تفسیری مشترک با بخش عمومی | |
| **36** | P10, p12, p5 | نقش و دیدگاه نخبگان سیاسی | تأکید بر قبول مسئولیت و شناخت دقیق آن |
| **37** | P4, p5, p6 | جایگاه مسئولان در امور کشورداری | |
| **38** | P12, p3 | سیاست‌های محلی | |
| **39** | P1, p9, p7 | توافقنامه بین مدیران در راستای تعهد در انجام کار | |
| **42** | P3, p4, p9, p12 | تغییرات مدیریتی در زمینه کشورداری | |

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

| | | |
|---|---|---|
| 43 | P10, p11 | نهادهای فرادولتی |
| 44 | P6, p5, p7 | اختلافات طولانی مدت در زمینه عدالت فضایی |
| 45 | P8, p9 | بی‌اعتمادی مسئولان و مردم نسبت به یکدیگر |
| 46 | P3, p4, p6 | استفاده از سیاست و فضا به عنوان اهرم فشار علیه یکدیگر |
| 47 | P7, p9 | نارضایتی از عملکرد مسئولین |
| 48 | P12, p11, p3 | مشروعیت بخشی به نهادهای مرتبط |
| 49 | P4, p7, p8 | نهادسازی گسترده |
| 50 | P10, p5, p6, p8 | گسترش تعاملات و روابط به منطقه‌ای و مردمی |

منبع: محققین

**یافته‌های مرتبط با پرسش دوم:** عوامل علّی مؤثر بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز هستند؟

**جدول (3). عوامل علی تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز**

| ردیف | منبع | مقوله محوری | مقوله اصلی |
|---|---|---|---|
| 1 | P4, p7, p10 | وجود فرهنگ بهره‌گیری از کشورداری و مزایای ناشی از آن | فرهنگ جامعه |
| 2 | P5, p2, p9 | تأثیرات قابل‌توجه رشد فناوری بر کشورداری و مبانی مرتبط آن | |
| 3 | P11, p12, p3, p6, p9 | فرهنگ‌سازی در جوامع مختلف | |
| 4 | P7, p8, p6, p5 | توجه به هنجارهای شکل‌دهنده در دولت-ملتها | |
| 5 | P1, p4, p9 | وابستگی و امنیت و تأمین عدالت فضایی و اجتماعی | |
| 6 | P2, p3, p7, p11, p12 | استعداد مدیران در بهره‌گیری از فرصت‌های پیش‌آمده | |
| 7 | P2, p7, p8, p9, p12 | شرایط آب‌وهوایی | موقعیت جغرافیایی |
| 8 | P2, p4, p, p11 | ژئوموفولوژی | |
| 9 | P5, p6, p7, p2 | توپوگرافی | |
| 10 | P3, p7, p8 | میزان دسترسی به منابع | |
| 14 | P8, p3, p9 | میزان بارندگی و شدت بارش | |
| 15 | P7, p10, p4, p6, p9 | محدوده و منطقه خاص جغرافیایی | |
| 16 | P4, p12 | غلبه بخش صنعتی بر بخش‌های دیگر اقتصاد | عوامل زیرساختی و بنیادی |
| 17 | P10, p12, p3 | مدرنیزه نبودن سیستم مدیریتی و اصول مرتبط با آن | |
| 18 | P7, p9, p3, p1 | رفتارهای سیاسی مدیران | |
| 19 | P2, p7 | فقدان بودجه کافی برای فضاسازی | |
| 20 | P9, p8, p11 | سیاست‌ها و استراتژی‌های نادرست فضایی | |
| 21 | P12, p10, p7, p9 | عدم برنامه‌ریزی و داشتن سیاست منطقی | |
| 22 | P9, p8, p3 | نداشتن برنامه‌ریزی کافی برای ایجاد فرهنگ استفاده صحیح از منابع | |

منبع: محققین

**یافته‌های مرتبط با پرسش سوم:** عوامل راهبردی تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز کدام‌ها هستند؟

**جدول (4). عوامل راهبردی تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز**

| ردیف | منبع | مقوله محوری | مقوله اصلی |
|---|---|---|---|

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1 | Pp7, p9, p1, p2, | تقویت نهادهای مطالعاتی و پژوهشی در زمینه کشورداری | تدوین راهبردهای آموزشی و پژوهشی |
| 2 | P3, p4 | انجام طرح‌های مطالعاتی در حوزه‌های مختلف کشورداری | |
| 3 | P7, p10, p11, p5 | تبادل اطلاعات در مورد پروژه‌های تحقیقاتی | |
| 4 | P3, p5, p6 | سیاست‌گذاری آموزش کشورداری | |
| 5 | P7, p3, p2, p9 | افزایش آگاهی‌های عمومی در ارتباط با این علم | |
| 6 | P1, p6, p2, p9 | تربیت نیروی انسانی کارآمد | |
| 7 | P10, p11, p12, | استفاده از مدیران تحصیل‌کرده و آگاه به مسائل کشورداری در رأس امور تصمیم‌گیری | |
| 8 | P 5, p1, p6, p2, p9 | فضاسازی روانی و ذهنیت سازی برای عموم مردم | |
| 9 | P7, p8, p10, p5, | شناسایی ظرفیت‌های کشورداری مناطق مختلف به مردم | |
| 10 | p3, p4, p8, p2, p9 | قرار گرفتن مبحث کشورداری به‌عنوان دستورالعمل ملی در تدوین برنامه دولت‌ها | بینش استراتژیک |
| 11 | P9, p4, p5, p2 | نگرش یکپارچه و همکاری‌های گسترده | |
| 12 | P1, p2, p7, p9 | گسترش همکاری | |
| 13 | P10, p6, p3 | مدیریت راهبردی در زمینه استفاده از منابع | |
| 14 | P4, p6, p6 | مدیریت هماهنگ | |
| 15 | P3, p8, p10, p2, | برنامه‌ریزی مرتبط با کشورداری در سطح دولت و اجرای این برنامه‌ها در بخش خصوصی | |
| 16 | P4. P6, p2, p9 | طراحی و اجرای نقشه جامع علمی در جهت مباحث و برنامه‌های کشورداری | |
| 17 | P9, p11, p2, p9 | ایجاد شرایط مناسب برای تشویق و ترغیب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی در حوزه‌های مرتبط با کشورداری | |
| 18 | P12 | طراحی و گسترش آموزش اینترنتی در ارتباط با مباحث کشورداری | |
| 20 | P9, p7, p3 | در نظر گرفتن طرح‌های توسعه مناسب با ظرفیت‌های کشورداری | |
| 21 | P6, p2, p9 | گزینش رویکردی جامع و پایدار به مقوله امنیت در حوزه مسائل کشورداری | |
| 25 | P4, p6, p2, p9 | ایجاد یک پایگاه دانش یکپارچه و سازگار به عنوان یک پیش‌نیاز | |
| 27 | P12, p11 | نگاهی بلندمدت و پایدار به موضوع | |
| 32 | P7, p3, p2, p9 | نظم و اجرای سیاست‌ها و خط‌مشی‌های مربوط به کشورداری | |
| 34 | P4, p6, p2, p9 | اتخاذ راهبرد کشورداری و سیاست‌گذاری برمبنای آن | |
| 38 | P6, p5, p2, p9 | هماهنگی سازمان‌های مرتبط با کشورداری در راستای اجرا و تدوین برنامه‌ها | |
| 39 | P4 | ضرورت سنجی شناخت و بهره‌گیری از کشورداری و مزایا و فرصت‌های آن | |
| 40 | P3, p2, p9 | توجه به نقش راهبردی استفاده از کشورداری در راستای رسیدن به اهداف و منابع | تدوین رسالت و اهداف کلان |
| 41 | P10, p9 | تدوین استراتژی‌های مناسب جهت مقابله با تهدیدات و فرصت‌های موجود | |
| 42 | P7, p8 , | سرمایه‌گذاری حکومت‌ها بنا بر دلایل متعدد در توسعه و بهینه‌سازی منابع | |
| 43 | P7, p8, p3, p2, p9 | ایجاد مشوق‌های تجاری و اقتصادی در دسترسی مناسب به منابع | |
| 44 | P9, p6, p2, p9 | ایجاد یک چارچوب سیاسی توسط دولت‌ها از طریق پارلمان بر اولویت‌های سیاسی و تصمیمات مرتبط با کشورداری | |
| 46 | P1, p2, p3, p5 | سرمایه‌گذاری در بخش‌های دیگر اقتصادی در کنار اقتصاد کشاورزی | |
| 47 | P6, p9, p7 | درگیر کردن بهره‌برداران محلی و نهادهای غیردولتی | |
| 50 | P8, p9, p6, p4 | تشریح یک برنامه تحقیقاتی برای مطالعات آینده | |
| 52 | P10, p12, p2, p9 | حضور مردم در تصمیمات و اجرای طرح‌های مرتبط با کشورداری | |
| 55 | P3, p2, p9 | عدم واگذاری اختیارات به سطوح پایین تقسیماتی | |

منبع: محققین

**یافته‌های مرتبط با پرسش چهارم:** پیامدهای سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز چیست؟

**جدول (5). پیامدهای تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز**

| ردیف | منبع | مقوله محوری | مقوله اصلی |
|---|---|---|---|

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1 | P1, p4, p6 | اصلاح و گسترش موقعیت نسبی | پیامدهای سیاسی-حقوقی |
| 2 | P7, p8 | کاهش اعتماد به دولت مرکزی احساس تبعیض | |
| 3 | P9, p10, p2 | تهدید مشروعیت نظام به خاطر عدم توانایی در تأمین نیازهای ضروری مردم | |
| 4 | P11 p8, p4 | کاهش مشارکت سیاسی | |
| 5 | P7, p2, p6 | کاهش اعتماد عمومی نسبت به کارایی و مشروعیت حکومت | |
| 6 | P9, p10, p11, p12 | چندچانبه گرایی | |
| 7 | P8, p11, p2, p12 | حفظ ثبات سیاسی –اجتماعی | |
| 8 | p12, p4, p2, p6 | عدم همخوانی قوانین و مقررات با روح اسناد بالادستی | |
| 9 | P12, p11, p7 | افزایش جرائم و اعلام دعاوی و مشکلات حقوقی | |
| 10 | P4, p5, p6 | کاهش امنیت اجتماعی | پیامدهای اجتماعی-فرهنگی |
| 11 | P7, p8, p3, p2, p9 | افزایش مهاجرت | |
| 12 | P4, p5, p10, p11 | افزایش پناهندگی | |
| 13 | P3, p8, p12, p4 | خالی شدن روستاها از سکنه | |
| 14 | P9, p12, p4 | کاهش جذابیت توریستی | |
| 15 | P11, p8, p7, p9 | افزایش حاشیه‌نشینی | |
| 16 | P7, p3, p5 | افزایش تنش‌های روانی | |
| 17 | P6, p7, p2, p9 | تأمین سلامت مردم | |
| 18 | P8, p12, p4 | رقابت شدید میان گروه‌های داخلی | |
| 19 | P9, p11, p2, p3 | مشکلات بهداشتی | |
| 20 | P12, p1, p6, p7 | تأثیرات منفی بر رفاه اجتماعی | |
| 21 | P10, p11, p7, p3 | کاهش کیفیت زندگی | |
| 22 | p12, p4, p6p p7 | آگاهی از منافع و امنیت ملی کشور | |
| 23 | p12, p4, p5, p1 | توجه به هنجارها و ارزش‌ها | |
| 24 | , p2, p1, p5 p12, p4 | حفاظت و ارتقا مستمر سطح قدرت ملی کشور | |
| 25 | P8, p9, p6, p7, p12 | سیستم‌های قدیمی در مدیریت | پیامدهای مدیریتی |
| 26 | P4, p5, p6 | مشارکت محلی در اداره و مدیریت | |
| 27 | P7, p2, p3 | همکاری در شبکه‌های فضایی | |
| 28 | P6, p5, p2, p9 | پرورش نیروی تحصیلکرده و متخصص در کشورداری | |
| 29 | P7, p10 | اولویت مقامات برای مدیریت منابع | |
| 30 | P6, p11, p12 | دنباله‌روی از ساختار رئالیستی حاکم بر کشورداری | |
| 31 | P6 | پایش مداوم فعالیت کارگزاران | |
| 32 | P5, p9, p8 | تأکید بر تشخص و شأن سیاسی در بعد فردی و سازمانی | |
| 33 | P1, p4 | رعایت سلسله‌مراتب در اعطای تشویق‌ها | |
| 34 | P4, p3 | جلوگیری از رقابت بین خواص | |
| 35 | P2 | عدم بودجه‌ریزی مناسب | |
| 36 | P4, p5, p4 | درگیری بین قومی | |
| 37 | P7, p10, p11, p12 | افزایش بحران‌های اجتماعی | پیامدهای نظامی-امنیتی |
| 38 | P12, p1 | ایجاد اندیشه شورش و استقلال‌طلبی در صورت احساس بی‌عدالتی اجتماعی | |
| 39 | P3, p6 | افزایش حملات خرابکارانه | |
| 40 | P5, p9, p4 | همکاری در گشت‌زنی‌های نیروهای امنیتی | |
| 41 | P10 | گسترش درگیری‌های محلی بین ساکنان | |
| 42 | P11, p10 | اعمال کنترل بر فعالیت‌های عملیاتی در کلیت نظام اداری | |
| 43 | P1, p9,911 | هماهنگی بین وزارتخانه‌ای و درون وزارتخانه‌ای | |
| 44 | P10, p3 | فرماندهی یا جهت‌دهی دستگاه اداری در راستای چشم‌انداز ملی و اداری | |

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

| | | | |
|---|---|---|---|
| 45 | P10, p9, 98 | ساماندهی و چیدمان اداری | |
| 46 | P11 | تحمیل هزینه‌های اقتصادی | |
| 47 | P10, p3, p7 | بیکاری | پیامدهای اقتصادی |
| 48 | P8, p9 | نرخ تولید ناخالص داخلی | |
| 49 | P2, p3, p9 | کاهش سرمایه و کاهش درآمدهای مالیاتی برای دولت | |
| 50 | P10, p12 | افزایش خطرپذیری سرمایه‌گذاری برای مؤسسات مالی | |
| 51 | P5, p1 | کاهش درآمدهای مالیاتی | |
| 52 | P12, p3, p7, p3 | قابل کنترل بودن اقتصاد | |
| 53 | P8, p9, p7 | تعیین حقایق تخلف قانون | |
| 54 | P7, p3, p9 | خودکارسازی فرآیند ارائه خدمات دولتی | |
| 55 | P10, p12 | احزاب در تصمیمات دولتی | |
| 56 | P5, p9, p10, p11 | قصور در تعیین عالمانه مسئله عمومی | |

منبع: محققین

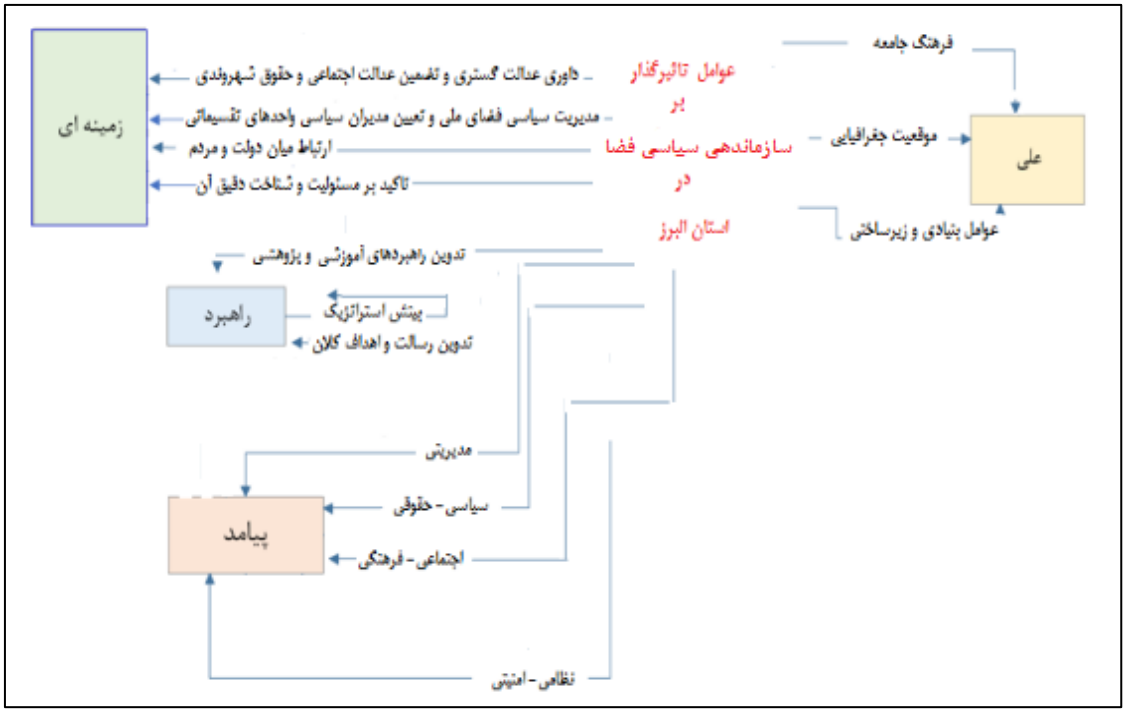


**شکل (2). شماتیک عوامل مؤثر بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز** *منبع: محققین*

## نتیجه‌گیری

مشکلات جوامع انسانی و سازمان‌ها روزبه‌روز پیچیده‌تر و حل آن‌ها نیازمند تفکر بهتر است. رویکرد سیستمی، مدعی ارائه روشی برای برخورد اصولی‌تر با پیچیدگی‌های دنیای کنونی است. رویکرد سیستمی روشی کاربردی برای برنامه‌ریزی در حوزه‌های مختلف پژوهشی است و امروزه به یک روش بسیار قوی برای مواجهه با موضوعات بسیار پیچیده تبدیل‌شده است. این روش با مدل کردن سیستم و نشان دادن اجزای آن به‌صورت کامل، از پیچیدگی مسئله می‌کاهد و به برنامه‌ریز کمک می‌کند که به مسئله اشراف کامل پیدا کند.

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]
[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

پژوهشگران این پژوهش بنیاد پژوهش خود را بر پایه تفکر سیستمی بنا نهادند. به این معنی که آن‌ها معتقدند عوامل تشکیل دهنده یک سیستم همگی در کنار یکدیگر می‌توانند یک سیستم واحد را شکل دهند (البته با شدت و ضعف متفاوت)؛ و هرکدام از این عوامل در کنار دیگر عوامل است که اهمیت دارد. در این راستا عوامل مؤثر بر مسئله کشورداری در استان البرز با روش گرند تئوری شناسایی شدند و سیستم کشورداری در استان البرز را تشکیل دادند. یافته‌های تحقیق نشان داد عوامل تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز در قالب 50 عامل زمینه‌ای، 22 عامل علی، 55 عامل راهبردی و 56 پیامد قابل‌تفکیک است. مهم‌ترین عوامل زمینه‌ای تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز شامل داوری عدالت‌گستر و تضمین عدالت اجتماعی و حقوق شهروندی، مدیریت سیاسی فضای ملی و تعیین مدیران سیاسی واحدهای تقسیماتی، ارتباط میان دولت و مردم، تأکید بر مسئولیت و شناخت دقیق آن است. عوامل علی تأثیرگذار شامل فرهنگ جامعه، موقعیت جغرافیایی و عوامل زیرساختی و بنیادی است. عوامل راهبردی شامل تدوین راهبردهای آموزشی و پژوهشی، بینش استراتژیک و تدوین رسالت و اهداف کلان است. عوامل مدیریتی، نظامی- امنیتی و اقتصادی از پیامدهای تأثیرگذار بر سازمان‌دهی سیاسی فضا در استان البرز است. لازم به بیان است که سیستم کشورداری در استان البرز یک سیستم باز است. به عبارتی عوامل تشکیل دهنده این سیستم خاصیت هم‌افزایی دارند و می‌توانند در طی زمان تکمیل شوند و افزایش یابند. محققان نتایج پژوهش خود را در قالب مدل ارائه دادند و نام مدل خود را شکست در موفقیت نامیدند؛ زیرا که استفاده مناسب و همه‌جانبه از عوامل تشکیل دهنده سیستم باعث موفقیت و استفاده نادرست باعث شکست در سیستم کشورداری در استان البرز می‌شود.

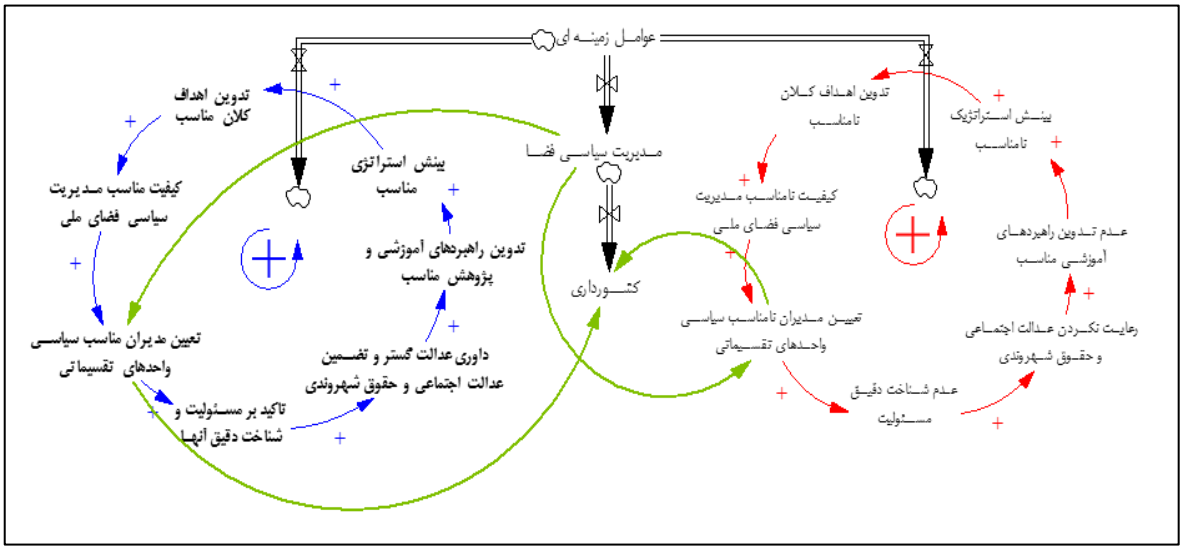


**شکل (3). مدل شکست در موفقیت** منبع: محققان

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

## ملاحظات اخلاقی

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آن‌هاست.

## مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: انجام مصاحبه و پرسشنامه و گردآوری داده‌ها، تجزیه‌وتحلیل داده‌ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیش‌نویس مقاله.

نویسنده دوم: استاد راهنمای رساله است، طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و نهایی‌سازی مقاله.

نویسنده سوم: استاد مشاور رساله، مشارکت در طراحی پژوهش، نظارت بر پژوهش، مطالعه و بازبینی مقاله.

نویسنده چهارم: استاد مشاور رساله، مشارکت در طراحی پژوهش، نظارت بر پژوهش، مطالعه و بازبینی مقاله

**تعارض منافع**

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

**حامی مالی**

این مقاله حمایت مالی ندارد.

**منابع**

احمدی پور، زهرا؛ میرشکاران، یحیی و هورکارد، برنارد (1393). سازمان‌دهی سیاسی فضا در ساختارهای بسیط، *ژئوپلیتیک*، 10(3)، 176-204. 20.1001.1.17354331.1393.10.35.8.8

اسماعیل زاده، حسن؛ صالح پور، شمسی و اسماعیل زاده یعقوب (1395). تحلیل سطح توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان البرز، *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، 20(3). 1-35. http://hsmsp.modares.ac.ir/article-21-3856-fa.html

اعظمی، هادی؛ دبیری، علی‌اکبر (1390). تحلیل عناصر تهدید سیاسی- امنیتی در نظام تقسیمات کشور ایران. *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، 15(4). 63-83. http://hsmsp.modares.ac.ir/article-21-11985-fa.html

پژوهشکده مطالعات راهبردی (1399). گزارش طرح تحقیقاتی مسئله شناسی پیشرفت و امنیت استان تهران، *پژوهشکده مطالعات راهبردی*، 230 صفحه.

پور موسی، سید موسی؛ میرزاده کوهشاهی، مهدی؛ رهنما قره خانبگلو، جهانبخش (1387). سازمان‌دهی سیاسی فضا و نواحی فرهنگی و کارکردی در ایران، *ژئوپلیتیک*، 3(13)، 75- 101. 20.1001.1.17354331.1387.4.13.4.8

پیله ور، علی اصغر (1395). اثرات تقسیمات بر نابرابری‌های شهری ناحیه‌ای در خراسان شمالی. *جغرافیا و پایداری محیط*. 6(19). 1-16.

جعفری شمس‌آبادی، مژگان و نظم فر، حسین (1395). تحلیل فضایی سطح‌بندی شهرستان‌های استان البرز بر اساس شاخص‌های خدمات فرهنگی. *برنامه‌ریزی فضایی*. 6(4). 81-100.

حافظ نیا، محمدرضا و کاویانی راد، مراد (1402). *اصول کشورداری (مدیریت سیاسی فضا)*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

حافظ نیا، محمدرضا (1385). جغرافیای سیاسی ایران، تهران: انتشارات سمت.

دانائی فرد، حسن (1399). آنچه کیفیت کشورداری را تهدید می‌کند: بدتصمیمی، بی تصمیمی، تصمیم‌گیری تأخیری، *مطالعات مدیریت دولتی ایران*. 7(1)، 1-25. 10.22034/JIPAS.2020.244277.1096

راحمی، محمد؛ مهکویی، حجت؛ خادم الحسینی، احمد؛ شمس‌الدینی، علی (1397). بررسی سازمان‌دهی سیاسی فضا در نواحی سکونتگاهی کشور موردمطالعه شهرستان کاشان. *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، 8(30): 89-102. 20.1001.1.22516735.1397.8.30.7.7

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

رهنما، محمدرحیم؛ شاکرمی، کیان؛ عباسی، حامد (1397). شناسایی و تحلیل پیشران‌های مؤثر بر توسعه منطقه‌ای استان البرز با رویکرد برنامه‌ریزی سناریو مبنا، *آمایش سرزمین*، 10(1). 139- 166.10.22059/JTCP.2018.254262.669854

ریاحی، وحید؛ افراخته، حسن؛ و صالح پور، شمسی (1399). عوامل مؤثر بر ناکارآمدی نظام تقسیمات کشوری در سطح محلی (مطالعه موردی: شهرستان ارومیه)، *ژئوپلیتیک*، 16(59)، 119- 147. 20.1001.1.17354331.1399.16.59.5.5

سازمان برنامه‌وبودجه. (1398). سند آمایش سرزمینی استان البرز: سند راهبردی.

سعیدی، عباس (1392). مفاهیم بنیادین در برنامه‌ریزی کالبدی- فضایی، *فصلنامه برنامه‌ریزی کالبدی فضایی*، 1(3). 11-24.

غلامرضایی، یوسفعلی؛ حسن آبادی، داوود (1396). بررسی و تحلیل نظام تقسیمات کشوری در ایران با تأکید بر متغیرهای علمی و جغرافیایی: مطالعه موردی استان سیستان و بلوچستان. *فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، 7(29). 277-298. 20.1001.1.22286462.1396.8.1.16.9

کاوندی کاتب، ابوالفضل، محمدرضا، حافظ نیا (1400). بررسی عوامل مؤثر بر سازمان و مدیریت سیاسی فضا در کشورهای جهان، *ژئوپلیتیک*، 17(62). 61-72. 20.1001.1.17354331.1400.17.62.2.5

مجتهدزاده، پیروز (1381). جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).

مرکز آمار ایران (1395). سرشماری عمومی نفوس و مسکن.

مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری. (1395). مسئله شناسی راهبردی توسعه استان البرز.

موير ریچارد. (2000). *درآمدی نو بر جغرافیای سیاسی*. ترجمه دره میرحیدر و رحیم صفوی. تهران: نیروهای مسلح.

Ahmadypour, Z., Mirshekaran, Y., & Hourcade, B. (2014). Political Organization of Space in Unitary Systems. *Geopolitics Quarterly*, *10*(35), 176-199.*(in persian)*. 20.1001.1.17354331.1393.10.35.8.8.

Ansell, K., & plma, G.D. (2002). *On resturucting territoriality europand and north America*. Cmbridge: university pres.

Azami, H. & dabiri, A. (2012). Analysis threats elements of political-security in the country's divisions system iran. *Space planning and preparation*, 15(4). 63-82. http://hsmsp.modares.ac.ir/article-21-11985-fa.html.

Center for Presidential Strategic Studies. (2015). Alborz province strategic development problem. *(In persian)*.

DanaeeFard, H. (2020). What Threatens the Quality of Governance: Bad Decision, Non-Decision, Delayed Decision-Making. *Journal of Iranian Public Administration Studies*, *3*(1), 1-25. 10.22034/jipas.2020.244277.1096

Esmaeilzadeh, H. Salehpour, S. Esmaeilzadeh, Y (2016). Analyzing Development Level of Alborz Province Counties Using Combinatorial Method. *MJSP*, 20 (3),1-34. *(in persian)*

Fuchs, C.(2019). Henri Lefebvre's Theory of the Production of Space and the Critical Theory of Communication, *Communication Theory*, 29(2). 129–150. https://doi.org/10.1093/ct/qty025

Gholam Rezaei, Y. & Hassan Abadi, D. (2018). Investigating and analyzing the system of divisions in Iran with emphasis on scientific and geographical variables. *Geography (Regional planning)*, *7*(29), 277-298.*(in persian)*. 20.1001.1.22286462.1396.8.1.16.9

Hafez Nia, M. R & Kaviani Rad, M. (1402). *Principles of statecraft (political management of space)*. Tehran: Strategic Studies Research Institute.*(in persian)*.

Hafeznia, M (1385). *Political Geography of Iran*, Tehran: Somit Publications.(in persian).

Ismailzadeh, H. Salehpour, S. & Ismailzadeh, Y. (1395). Analysis of the level of development of the cities of Alborz province, Spatial Planning and Planning, 20(3). 1-35.(in persian). http://hsmsp.modares.ac.ir/article-21-3856-fa.html.

Jafari, S, M& Nazm Far, H (2015). Spatial analysis of stratification of cities in Alborz province based on cultural service indicators. *Spatial planning*. 6(4). 81-100.*(in persian)*.

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]

Kavandi Kateb, A. & Hafeznia, M. R. (2021). Investigating the Effective Factors on Political Organization and Management of the Space in the World States. *Geopolitics Quarterly*, *17*(62), 27-61.*(in persian).* 20.1001.1.17354331.1400.17.62.2.5

Kingsbury, Damien., Joe Remenyi, John Mckay., &Janet Hunt, (2004), Key Issues in Development, NY, USA: Palgrave.

Lin, Z.I. (1987). administrative division and administrative geography in Hungary, center for regional studies of Hungarian academy of sciences**,** *discussion papers*, 3, 1-58.

Mojtahedzadeh, P. (1381). *Political geography and geographic politics*, Tehran: Organization for Studying and Compiling Humanities Books of Universities (Samt*).(in persian).*

Muir, R. (2000). *A new entry on political geography*. Translated by Dara Mirhaidar and Rahim Safavi. Tehran: Armed Forces.(In persian).

Pilehvar, A. (2016). The effect of country divisions on the regional-urban inequality in Northern Khorasan. *Geography and Environmental Sustainability*, *6*(2), 1-16..*(In persian).*

Pourmousavi, s. M. mirzadeh, k. M. & rahnama, g. K. B. J. (2009). Political organization of cultural and functional spaces and areas in iran.*Geopolitic*, 13(3). 75-101*(In persian)*. 20.1001.1.17354331.1387.4.13.4.8

Program and budget organization. (2018). Alborz province territorial planning document: strategic document*.(in persian).*

Rahnama, M. R., Shakarami, K., & Abbasi, H. (2018). Identifying and Analyzing the Influence of Driving Forces on the Regional Development of Alborz Province with the Scenario-Based Planning Approach. *Town and Country Planning*, *10*(1), 139-166..*(In persian)* 10.22059/JTCP.2018.254262.669854

Riahi, V. Afrakhteh, H. & Salehpour, S. (2020). Factors Affecting Inefficiency of the Country Divisions System at the Local Level (Case Study: Urmia County). *Geopolitics Quarterly*, *16*(59), 119-147..*(In persian).*20.1001.1.17354331.1399.16.59.5.5

Saidi, A. (2013). Fundamental Terms and Conceptions in Physical-Spatial Planning (part ll). *Physical Social Planning*, *1*(3), 11-24.*(In persian.)*

Suddaby, R, (2006), "What Grounded Theory is not", *Academy* of Management Journal, 49(4). https://doi.org/10.5465/amj.2006.22083020.

.

[ Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29 ]

[ DOI: 10.61882/jgs.25.79.16 ]